DESPRE ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR DIN BUCOVINA ÎN PAGINILE GAZETEI „BUCOVINA” (1848–1850)

ȘTEFĂNIȚA-MIHAELA UNGUREANU

About the Primary and Secondary Education in Bukovina in the Pages of the “Bukovina” Gazette (1848–1850)

(*Abstract*)*

The following study presents some aspects of primary and secondary school education in Bukovina based on several articles published by the first Romanian newspaper in this province of the Habsburg Monarchy. Emphasis is placed on the general situation of the schools in Bukovina from the perspective of the Austrian Ministry of Public Instruction project on the reorganization of the gymnasiums and of the teaching staff, as well as on the implementation of the educational measures aimed at introducing the German language as an official language. The editors of “Bucovina” Gazette, intellectuals trained in Enlightenment, were in favour of the introduction of measures to modernize the curriculum in accordance with the advances of time, as long as the education in Romanian would also be kept in schools, as considered essential for the preservation of the Romanian national spirit.

Keywords: “Bukovina” Gazette, Bukovina, education, primary schools, gymnasiums, German language, Romanian language, modernization, national movement.

Gazeta „Bucovina”, for al doleanțelor românilor bucovineni, și-a asumat, prin contribuția semnificativă a fraților Alexandru și Eudoxiu Hurmuzachi, misiunea de a stimula mișcarea de renaștere națională, una dintre problemele importante dezbătute în paginile ziarului fiind situația învățământului public în Bucovina.

La momentul anexării de către Monarhia Habsburgică, pe teritoriul Bucovinei existau câteva școli mănăstirești și domnești, o școală episcopală la Rădăuți și binecunoscuta Academie Teologică de la Putna. Odată cu instaurarea administrației militare, aceste școli au fost, pe rând, desființate, în locul lor înființându-se școli primare cu limba de predare germană și română, care să contribuie la ridicarea nivelului de instruire a populației, aproape în totalitate analfabetă, și care, după noile reglementări, era obligată să-și dea copiii la școală.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXVI**, *2* (53), p. 421–428, Rădăuți – București, 2019

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:50 UTC)

În perioada administraţiei galiţiene (1786–1848), învăţământul primar nu mai este obligatoriu, prin urmare, se produce o scădere a numărului de şcoli primare, care, din anul 1815[1], trec în subordinea Consistoriului Catolic din Lemberg. Până în 1844, aceste şcoli au fost supuse acţiunilor de deznaţionalizare şi convertire la catolicism, limitându-se sau refuzându-se învăţătorilor ortodocşi participarea la procesul de învăţământ. În ansamblu, numărul de şcoli primare a crescut. În 1840, cursurile şcolilor primare erau frecventate de 4 595 de elevi, ceea ce reprezenta mai puţin de 10% din cei aproximativ 50 000 de copii de vârstă primară. Cei mai mulţi erau de origine germană şi maghiară, de religie catolică şi protestantă. Elevii ortodocşi erau semnificativ mai puţini, doar 1,7%. În anul 1844, s-a luat hotărârea ca şcolile ortodoxe să fie trecute sub jurisdicţia Consistoriului ortodox din Cernăuţi. Acest lucru s-a întâmplat doar în cazul şcolii triviale moldoveneşti din Cernăuţi, celelalte rămânând în continuare subordonate Consistoriului galiţian[2].

În anul 1848, sub presiunea evenimentelor revoluţionare, autorităţile imperiale au fost nevoite să facă schimbări şi în legislaţia şcolară, acordând naţionalităţilor monarhiei dreptul la învăţământ în limba maternă. Acesta este unul dintre punctele principale ale programului de afirmare naţională identitară a românilor bucovineni, drept pentru care redactorii „Gazetei Bucovina" publică primul articol dintr-o serie dedicată învăţământului românesc, intitulat „Şcoalele populare din Bucovina"[3].

Articolul se deschide cu sublinierea importanţei şcolilor primare ca instrumente de propagare a culturii, deoarece pe acestea „[se] reazemă toată speranţa pentru un mai bun viitor a[l] acestei necăutate ţări, pentru formarea intelectuală şi morală a poporului chemat astăzi la exerciţiul celor mai importante drituri politice, la împreună părtăşie a legislaţiei şi pentru o îmbunătăţire fundamentală a tristelor împrejurări a[le] civilizaţiei noastre"[4].

După ce se trece în revistă situaţia provinciei de la anexare până la 1848, se face referire la *Planul propriu de regulizaţie a sistemului mănăstiresc, bisericesc şi scolastic* sau Regulamentul Diecezan, emis în 29 aprilie 1786, de împăratul Iosif al II-lea, prin care se arăta, la cap. 5, că „în Bucovina, partea bisericească (consistoriul), afară de învăţătura religioasă, nu va avea nicio înrâurire asupra aşezării, organizării şi privegherii şcolilor şi că aceste vor atârna numai de locurile politice, că cheltuielile pentru şcolile din Bucovina, în general şi după putinţa Fondului Religiei, se vor trage din acesta". Se mai amintesc şi alte prevederi, şi anume înfiinţarea în oraşe şi târguri de şcoli normale, principale şi ţinutale, în oraşele cu parohii – şcoli triviale cu predare în limba română şi germană, angajarea de învăţători cunoscători ai celor două limbi, înfiinţarea aşa-numitelor şcoli de „preparandie" (şcoli normale

[1] Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 282. Vezi şi Constantin Ungureanu, *Învăţământul primar din Bucovina (1774–1918)*, Chişinău, Editura Civitas, 2007, p. 39; Mircea Grigoroviţă, *Învăţământul în nordul Bucovinei (1775–1944)*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1993, p. 39.

[2] Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 39.

[3] „«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie şi literatură", Cernăuţi, anul I, nr. 5, 1848, p. 39–40 (în continuare se va cita: Gazeta „Bucovina").

[4] *Ibidem.*

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:50 UTC)

pentru pregătirea învățătorilor de la sate) etc. După acest scurt istoric, se trece la prezentarea situației reale din Bucovina, la 33 de ani de la emiterea regulamentului amintit, cu precizarea că practica „n-a răspuns rostitei, mărinimoasei intenții, nici nevoințelor acestei provincii”[5]. Textul furnizează date statistice valoroase: „[…] s-au organizat numai în Cernăuți și în Suceava câte o școală principală, normală și trivială moldovenească, pe urmă o școală de fete; în Rădăuți, o școală de probă trivială și numai în 34 de alte locuri școli triviale – deși Bucovina numără acum 283 de parohii greco-neunite, 20 biserici-filiale de aceeași religie, 7 parohii romano-catolice și 14 capelanaturi și 2 parohii greco-unite cu 12 capelanaturi – în total [așa]dar 292 parohii și 46 de biserici filiale, pe lângă care sunt de luat în seamă și comunele evanghelice și israelite, ce se suie la 20 000 de suflete”[6].

Redacția Gazetei „Bucovina” își exprimă nemulțumirea că școlile așa-zis naționale nu și-au îndeplinit menirea de a crește rata de școlarizare a copiilor și arată că față de cifrele trecute în documentele școlare, frecvența reală a elevilor este mult mai mică, astfel: „la Boian, cu 4 141 locuitori, în fapt, numai 58 de școleri; la Câmpulung, cu 4 727 loc[uitori], numai 62 șc[oleri]; la Molodia, cu 2887, numai 37, la Ciudin, cu 2085, numai 34, la Kuciurmare, cu 5373 loc[uitori] numai 20 școleri; când, dimpotrivă, localitățile nemțești și ungurești înfățișează o stare mult mai priincioasă; Fürsthental, cu 566 de loc[uitori], are 76 școleri, Karlsberg, cu 646 l[ocuitori], 113 șc[oleri]; Andrasfalva, cu 1281 l[ocuitori], 111 șc[oleri] și Istensegits, cu 1 750 locuitori are 176 școleri”[7].

Subiectul este continuat în nr. 22 din anul următor, în articolul „Un cuvânt serios despre causa școalelor în Bucovina”[8], cu reliefarea rolului școlii ca instituție de formare și de educare a caracterelor. Acest rol nu poate fi îndeplinit decât dacă sunt înlăturate „indiferentismul cel fără conștiință și tutorarea prea strânsă a școalei, care nu numai că nu mai este de folos, ci împiedecătoare de toată propășirea”, dacă se optează pentru „o sinceră cultivare a limbilor naționale”, pentru introducerea unei „deosebite dregătorii pentru școale, sub numele primit de consiliu al școalelor”, „care să fie neatârnat de înrâurirea vreunei alte provincii, deoarece Bucovina se deosebește în privința limbii și a cultului de celelalte țări austriace”. Se mai semnalează că „e de neapărată trebuință cel puțin o facultate liberă, la care să se poată așeza, după prescrierea legilor, învățători privați”, de înființarea unei facultăți „filosofice” și a uneia juridice, deoarece „pân-acum numai prea puțini putură să învețe drepturile de la depărtatele universități și pentru aceea fuseseră excluși de la dregătoriile mai înalte chiar în propria lor patrie”[9].

Angajarea unor învățători cunoscători de limba română în școlile primare din Bucovina era deseori împiedicată cu bună știință. Gazeta „Bucovina” atrage atenția asupra acestui fapt într-un alt articol, în care se semnalează organizarea unui concurs de ocupare a două posturi la școala primară din Cernăuți: „Până în ce

[5] *Ibidem*.
[6] *Ibidem*.
[7] *Ibidem*, p. 40.
[8] *Ibidem*, nr. 22, 1849, p. 117–118.
[9] Gazeta „Bucovina”, anul II, nr. 22, 1849, p. 118.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:50 UTC)

măsură mai domneşte nepăsarea în privinţa îndestulării trebuinţelor naţionale din Bucovina şi până când naţionalitatea acestui ducat chezăşuită prin constituţie este nesocotită, cunoscurăm spre a noastră mâhnire în zilele trecute, cu prilejul denumirii de doi învăţători la şcoalele elementare de aici. Dorinţa guvernului este ca învăţătorii şcoalelor mărunte din Bucovina, pe lângă alte calităţi cerute, să aibă şi cea mai deplină cunoştinţă a limbei române, care la concursul candidaţilor este şi prescrisă ca condiţie neapărată. Cu toate acestea, la sus atinsele posturi de învăţători se propuseră doi candidaţi care nicidecum nu cunosc limba română, din contră alţi inşi capabili se trecură cu vederea"[10].

În anul 1849, Bucovina devine autonomă, ieşind din componenţa ducatului Galiţiei, prin urmare nici şcolile nu mai sunt, teoretic, supuse autorităţii Consistoriului romano-catolic din Lemberg. Gazeta „Bucovina" revine asupra arzătorului subiect al învăţământului şi publică, în patru părţi[11], un material despre „Proiectul Ministerului Învăţăturilor Publice pentru reorganisarea gimnasiilor, analisat şi criticat". Este vorba despre planul de reformare al sistemului de învăţământ, care urma să se aplice în toate provinciile monarhiei.

Cu observaţia că un articol de acest gen ar fi fost mai potrivit pentru o publicaţie cu caracter pedagogic, „pe care ministerul învăţământului ar trebui s-o înfiinţeze cât mai curând", redactorii gazetei consideră că o analiză critică a amintitului proiect este cu atât mai necesară, „cu cât reformarea şi îndreptarea şcoalelor este una din cele mai simţite tendinţe şi cea mai dorită şi întâi îndestulare a vieţii spirituale a tânărului nostru ducat; noi ne credem şi îndreptăţiţi spre această publicitate, deoarece ministerul a provocat serios spre asemenea cercetări".

După o amplă introducere, în care se teoretizează rolul ştiinţei şi al şcolii în dezvoltarea societăţii şi necesitatea modernizării instituţiilor de învăţământ, se trece la analiza efectivă a modificărilor survenite în organizarea gimnaziilor. Conform proiectului, gimnaziile aveau să fie divizate în gimnazii inferioare şi superioare, cu câte patru clase. În cadrul acestora urmau să se studieze religia, latina, greaca, limba maternă, o a doua limbă provincială (după caz), noţiuni elementare de limbă ebraică (pentru viitorii teologi), franceză, engleză, italiană (opţional), istorie, geografie, matematică elementară, geometria împreună cu desenul, istorie naturală cu elemente de fiziologie şi fizică experimentală. Se avea în vedere şi intro-ducerea de ore de caligrafie, muzică şi gimnastică (opţional)[12].

Redactorii Gazetei „Bucovina" remarcă faptul că „planul învăţăturii" nu putea crea o legătură coerentă, organică între materia predată în şcoala primară, cea din gimnaziu şi şcoala reală, şi, respectiv, cea studiată la nivel universitar. Altfel spus, elevii care terminau cele patru clase primare trebuiau să aleagă între gimnaziu şi şcoala reală, nefiind încă la vârsta şi nivelul de cunoştinţe la care să-şi fi descoperit

[10] *Ibidem*, nr. 27, 1849, p. 150.

[11] *Ibidem*, (supliment la nr. 34), 1849, p. 193–194; supliment la nr. 36, 1849, p. 212–215, nr. 38, 1849, p. 225–228, nr. 41, 1849, p. 256–259.

[12] Constantin Ungureanu, *Şcolile secundare din Bucovina (1808–1918)*, Chişinău, Editura Civitas, 2016, p. 23–24.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:50 UTC)

aptitudinile sau vocația: „În planul învățăturii lipsește organul de mijloc dintre gimnaziu sau școala reală și dintre școala poporală, prin care decisiva alegere a chemării la tineri, încă cu totul nehotărâți, se amână pe vreo câțiva ani […]”.

Introducerea unor obiecte noi presupunea mărirea numărului de ore pe săptămână sau reducerea numărului de ore pentru alte obiecte, cum ar fi limba latină. În articol se susține studiul acesteia la toate nivelele de instruire: „Planul învățăturii află că trebuințele vieții practice n-ar suferi învățarea limbii latine. Noi nu voim a nega nici de cât că privirii materialistice a conștiinței comune i s-ar părea învățarea limbii latine nu ca nesuferibilă, ci ca de prisos; însă noi ne mutăm cu planul învățăturii pe înălțimea conștiinței ideale, ca de acolo să aflăm cu el drumul spre reforma și nobilarea vieții sociale […] sfera vieții industriale încă nu poate fi lipsită de un anumit grad de activitate liberă, mai ales în perioada maturității vieții constituționale; un astfel de grad indicăm noi [a fi] dezvoltarea cugetării prin formarea conștiinței despre limbă, ce se întâmplă prin învățarea limbii latine […]”. Evident, autorii se referă și la rolul limbii latine în formarea conștiinței despre limba română.

În aceeași ordine de idei, se critică eliminarea filosofiei din rândul obiectelor studiate în gimnaziu, ea putând fi studiată abia la universitate, în aceasta văzându-se o „îngrădire a libertății” de cunoaștere a elevilor. Studiul filosofiei este necesar pentru înțelegerea materiilor din domeniul științei. „Apoi – se mai spune în articol – teologii care nu pot ajunge la universități, rămân cu totul fără filosofie, ba chiar și auditorii de la universități încă sunt restrânși în învățarea ei”.

Articolul mai aduce argumente pentru adoptarea limbii materne ca limbă de instruire, pe lângă cea germană, și atrage atenția că noul plan didactic era mult prea încărcat și prea dificil pentru elevii de gimnaziu.

În ultima parte a articolului, despre organizarea corpului profesoral, se face vorbire despre activitatea educativă a școlii și despre modul în care învățătorii ar putea să aibă o „înrâurință concordantă din toate laturile și puternică asupra simțului și caracterului școlarilor”. Conform noului *Proiect*, aceasta ar presupune „o năzuință comună a tuturor obiectelor învățăturale la ideile religiei și ale moralității ca la comunul lor centru și o disciplină bună”. Redactorii Gazetei „Bucovina” consideră că acest lucru ar ridica din nou problema libertății confesionale, garantate de noua constituție: „Însă, atunci activitatea profesorilor gimnaziali este subordonată la [ce]a a profesorului de religie, și atunci, întru felurimea religiilor din Austria, proiectul, și fără voință-și, se află în alternativa: că sau o religie principală, adică a statului, să o prefere înaintea celorlalte, ce apoi nu s-ar învoi cu constituțiunea imperială, sau să conceadă fiecărei religii pretențiile ce i se cuvin, după principiul egalei îndreptățiri. Însă, în această întâmplare în privința diferitelor religii, ar trebui să se înmulțească gimnaziile, a căror înmulțire este dictată acum și prin diferența națională”.

În final, redacția critică propunerea *Proiectului* de a se încredința numirea învățătorilor și profesorilor pentru gimnaziu unei comisii de examinare din Viena, din cauza desfășurării dificile a procesului de verificare și validare a candidaților. Această comisie, se spune, „poate aduna la tribunalul său numai competitorii din cel mai aproape ținut dimprejurul Vienei, iar dacă s-au n-ar fi destui în privința

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:50 UTC)

Bucovina

ГАЗЕТЪ РОМЪНЕАСКЪ пентру ПОЛІТІКЪ, РЕДІЦІЄ ши ЛІТЕРАТЪРЪ.

Romanische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur.

№. 5. ЧЕРНЪУЦІ. — ВІНЕРІ 5 НОЕМВРІЕ Czernovitz. — Freitag den 17. November 1848.

СКОАЛЕЛЄ ПОПУЛАРЕ ДІН БУКОВІНА.

Дін порфіреле ін зіоа де астъзі ни маі есте требуінцъ де а доведі къ лумінареа попорулуі есте чеа дінтъі ші чеа маі імпортантъ даторіе а орі кърміреі окърмірі че есте пъ-трунсъ де сънценіоа кіемъріі сале. „Ун куноскінца ачестуі пенсъмънт адевър, стрін тімпуріле де фацъ омул чел вулгар маі сус де кът ін алтеле періодурі да ла марте варварії де стат чей маі ініпърецінці ші ма. путерніч. Лумінареа попорулуі есте ін-съ кондіціонатъ прін ініпъширеа мінлоачелор де куптурь че сънт дате попорулуі спре дінтр'ънсуларе. Челе маі де апроане дін ачесте сънт сколеле популаре, каре сънт а се ліа ін прімире ка „мадуларіа чеа дінтъю ші чеа маі імпортантъ ін сістемъ дінтъкъторіі публіче“ кум ку арент де нумеле ноуа проіект міністеріал пентру організація ініпъкъторіі. Немъсурата ініпорті ць, каре ін зіоа де астъзі ресъріт-дене се.ъ сколелор популаре, ві е дінтр'ачеаста, къ чеа маі маре сау чеа маі мікъ десъвършіре а лор се прівеще ка ун мъсурь сігур ін жудекареа градулуі културі а компетентулуі стат ші а меріторулуі гувернулуі сеу. Ші ін адесър дакъ вом арунка о окіре комнаративъ асупра деосевітелор статурі стрънше, вом афла ачеаст теорієе ін тотул ад верат. Кънд ікът вом гъсі маі бі е організате ініпітуціле де ініпъкътурь пентру классле маі де нос а сочіетъцій, кът атъта вом вседа къ попорул стъ маі сус де скара културі, ші къ кът атъта маі лумінъторе ші маі ікіітоаре де прогрес есте ші окърміреа са. Англіа, Олланда, Свіцера ші унеле дін статурле германе аў ін пропорціе челе маі нумероасе ші маі бине сколе популаре. Дінтр'ънсе ак ло унде ачесте сънт маі пърсіте, аколо аўлъм ші попорул ч л маі ънаінат, ші гувернул чел маі нескаюнаві.

Акум есте ініпребареа кум есте організат ла ной ін Буковіна ачест преа імпортант рам а інструкціеі публіче, адекъ сістемул сколелор публіче пе каре — ін лінса унуі мъдъмітор презент — різімъ тоатъ сперанца пентру ун маі бун вітор а ачестеі некъутате церь, пентру формареа інтелектуалъ ші морале а попорулуі кіемат астъзі да скімбаціа челор маі імпортанте дритурь політіче, за ініпрежурь ніпрънсе а алеціаціеі ші ал ші пентру о ініпъкъторіре фундаментале а трі телор ініпъсъмънць а вінілісаціеі тоцерь; кум ам ініпрежінат ін ачеаста прівіре тімпул де 35 де анї пачніч, багатъ фонд а реаліеі меніт ін парте пентру цінереа сколелор дін Буковіна, ші несъвършіцеле ресурсе че спре ачеаста ле аре мърале стат ініпъръцеск? Кът с'аў фъкут пънъ акум, ші маі ремъне чева де лукрат ънкъ? Респунсул ні се ва да де ла сіне прін ірмъторіреа експозіцію.

Буковіна, каре ін анул 1775 аў требуит де ла Турція кътръ Австріа, ші каре аре о супрафацъ де 190 міле кадрате ку 400,000 лъкуіторі, пънъ ла анул маі сус німіт аў фост о парте ініпрежіаре а прінціпатулуі Молдовеі, ші дар атът прін історіа са, кът ші прін оріціна ші лімба маіорітъцій препондеранте а популаціеі, есте о цеарь румънеаскъ. Дндатъ дупъ довъндіреа са, ін анул 1776, прекум ші маі тързіш де кътръ ініпъратул Іосіф ін анул 1783, маі апоі де кътръ ініпъратул Лео олд ін анул 1790, ін прівіреа деосебітелор сале релаціі, лімбъ, нарављрі ші обічеюрі а лъкуіторілор еі, деклараць де провінціе де сіне стътътоаре, ші каре нумаі прін комуна адміністраціе, — ісь дупъ спеціалеле сале леџі фундаментале — се леаць кътръ Галіціі, прекум ші ін тімпуріле маі нове са аў фост де асеміне ініпърітъ, — Буковіна еў пріміт де ла ініпъратул Іосіф II ла анул 1786

Das Volksschulwesen in der Bucowina.

Daß die Beförderung der Volksaufklärung die erste und wichtigste Pflicht einer von der Heiligkeit ihres Berufes durchdrungenen Regierung ist, bedarf glücklicherweise heute keines Beweises mehr. In der Erkenntniß dieser unbestreitbaren Wahrheit steht gegenwärtig der gemeine Mann höher, als die hochweisesten und großmächtigsten Staatsmänner aus der Vor-März-Periode. Die Volksaufklärung wird aber durch die Beschaffenheit der dem Volke dargebothenen Bildungsmittel bedingt. Hier kommen nun zunächst die Volksschulen, als „das erste und wichtigste Glied im System des öffentlichen Unterrichts,“ wie sie in dem dießfälligen neuen ministeriellen Organisationsentwurfe mit Recht genannt werden, in Betracht. Die unermeßliche Bedeutung, die man heut' zu Tage allerwärts den Volksschulen beimißt, geht daraus hervor, daß die größere oder geringere Vollkommenheit derselben als ein sicherer Maßstab zur Beurtheilung der Culturstufe des betreffenden Staates, so wie des Werthes seiner Regierung angesehen wird. Und in der That, wenn wir einen vergleichenden Blick auf die verschiedenen fremden Staaten werfen, so finden wir diese Behauptung vollkommen gerechtfertigt. Denn je besser wir die Unterrichtsanstalten für die unteren Klassen der Gesellschaft bestellt finden, desto höher steht auch das Volk auf der Stufenleiter der Cultur; desto erleuchteter und fortschrittsfreundlicher ist seine Regierung. England, Holland, die Schweiz und einzelne deutsche Staaten haben verhältnißmäßig die zahlreichsten und besten Volksschulen. Wo die letzteren hingegen am meisten vernachlässigt werden, dort finden wir das verkommenste Volk und die unfähigste Regierung.

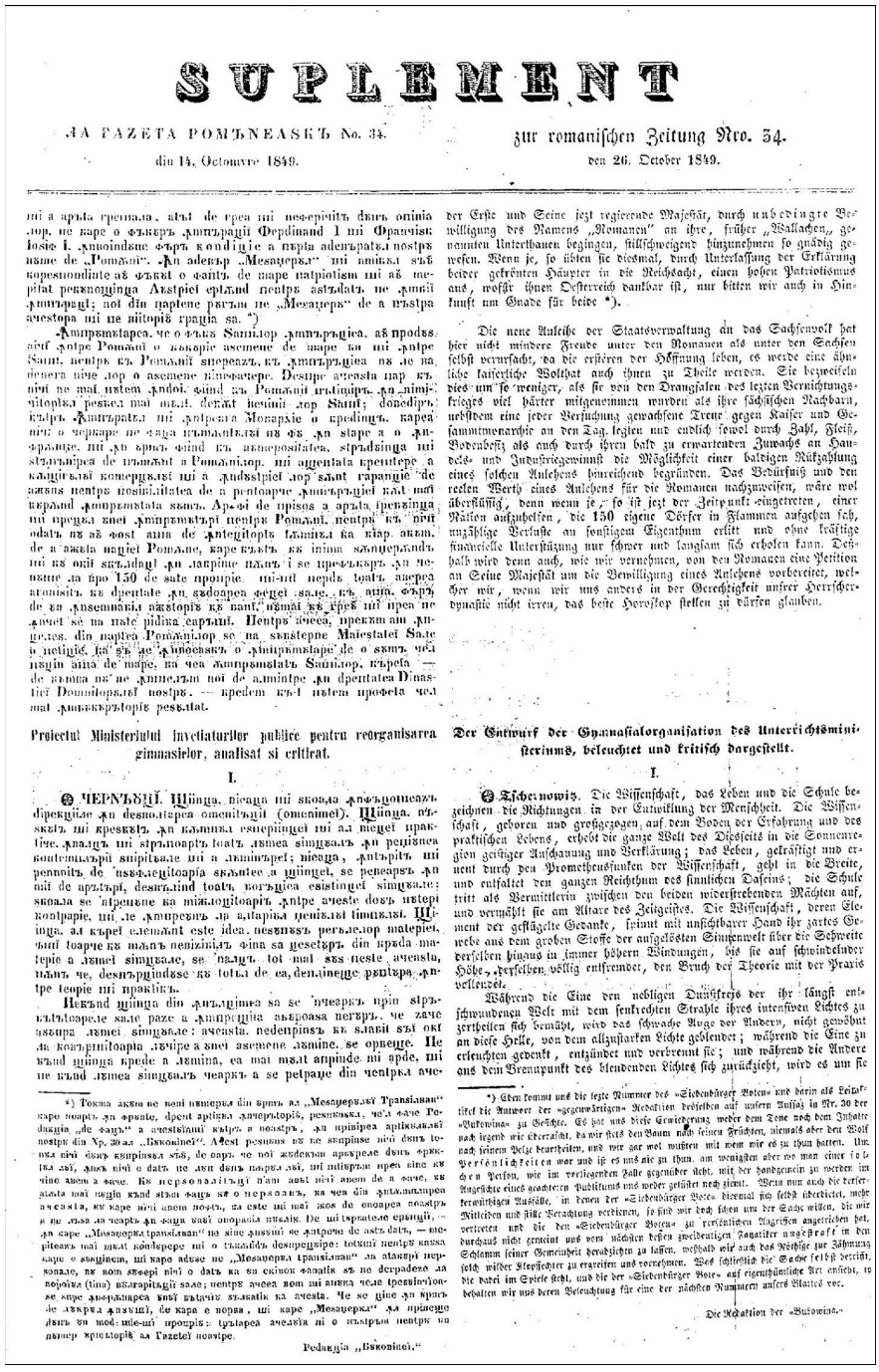
Es frägt sich nun, wie steht es bei uns in der Bucowina mit diesem hochwichtigen Zweige des öffentlichen Unterrichts, mit dem Volksschulwesen, auf welchem in Ermangelung einer befriedigenden Gegenwart die ganze Hoffnung für eine bessere Zukunft dieses verwahrlosten Landes, für die intellectuelle und moralische Bildung des nunmehr zur Ausübung der wichtigsten politischen Rechte, zur Theilnahme an der Gesetzgebung ꝛc. berufenen Volkes, für eine gründliche Verbesserung unserer traurigen Culturzustände beruht.

Wie haben wir in dieser Beziehung die 33jährige Friedenszeit, den reichen zum Theil für die Erhaltung von Schulen bestimmten Bucowiner Religionsfond und die dem großen Kaiserstaate dießfalls zu Gebothe stehenden unerschöpflichen Hilfsquellen verwendet? wie viel ist bereits geschehen und bleibt noch etwas zu thun übrig? Die Antwort wird sich aus der nachfolgenden Darstellung von selbst ergeben.

Die Bukowina, welche im Jahre 1775 von der Türkei an Oesterreich abgetreten wurde und einen Flächeninhalt von 190 □Meilen mit 400000 Einwohnern hat, war bis zu dem obengenannten Jahre ein integrirender Theil des Fürstenthums Moldau und ist daher sowohl ihrer Geschichte, wie auch der Abstammung und Sprache der überwiegenden Mehrzahl der Bevölkerung nach ein romanisches Land. Gleich nach der Uebernahme im Jahre 1776, wie auch später vom Kaiser Joseph im Jahre 1783, dann vom Kaiser Leopold im Jahre 1790. Der „besondern Verhältnisse, Sprache, Sitten und Gebräuche ihrer Einwohner“ wegen als eine selbstständige Provinz erklärt, welche nur durch die gemeinschaftliche Landesverwaltung, jedoch nach ihren eigenthümlichen Grundgesetzen, mit Galizien in Zusammenhang gebracht werde, wie auch in der jüngsten Zeit als solche wieder bestätigt, — erhielt die Bucowina von Kaiser Joseph II. ddto. 29. April 1776

„«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie şi literatură”, Cernăuţi, anul I, nr. 5, 1848, p. 39.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:50 UTC)

SUPLEMENT

ЛА ГАZETA РОМЪНЕАСКЪ No. 34.
din 14. Octomvre 1849.

zur romanischen Zeitung Nro. 34.
den 26. October 1849.

ші а ѧрѣа трепіала, аѣа de треа ші несерініѣ дѣнѫ oninia лор. не каре о фъкѫръ дмпъраціі Oepdinand I ші Франціск Iosiф I. дмвоіндне фъръ kondiție а пърта адемъраѣа nostpa нѫме de „Романі”. Ла адевър „Мезаџерѫ” ші аміпсѧ съѣ кореспоndінце аѣ фъкѫт о фаптъ de маре патріотізм ші аѣ мерітат рекѫноштіпца Ѧстпіеі сѫѣпd пептре астѣдѣаѣ пе дмбій дмпъраці; ної din пѫріепе рѫсъѧ пе „Мезаџерѫ” de а пъстра ачестора ші пе вііторіш граціа sa. *)

Дмпрежѫрѧтеа. че о фѫкѫ Saшіlор дмпъраціса, аѣ продѫсѫ пічі дптре Романі о вікаріе асемене de маре ка ші дптре Саші. пептрѫ къ Романі сперезъ, къ дмпъраціса пѫ ле ва денега нічі лор о асемене бінефачере. Despre ачеаста пар къ нічі пе маі пѫтем дндоі. фінд къ Романі пѫтіпірѣ. ѧ дпмішіторѫ реѣеі маі пеаѣ. декѫт пеціпіі лор Саші; доведірѣ къръ дмпъратъ ші дпдреапъ Монархіе о кредінцъ. карея нічі о черкаре пе ѧара пѫмъпіѣеі пѫ фе. ѧ. ѕіаре а о дпфрѫнце. ші ѧ. врѣ фінд къ ашерозітатеа. стрѫдзінца ші стъруінреа де пѫмѫнт а Романілор. ші ашептата кредінтере а кѫдерілоі комерчілоі ші а дндѫстріеі лор вѫнт гарапціе де жѫнѫ пептрѫ позініітатеа де а пептоарце дмпъръціеі кѫт маі керѫпд дмпъратата вѫнѫ. Ар фі де прісос а арѫта прежзінца ші пречѫ ачеі дмпрежѫрѫрі пептрѫ Романі. пептрѫ къ нічі одатѫ пѫ вѫ фост аша de дптегітаѣе тѫміші ка кіар акѫт. де а жѫта пеціеі Романе, каре къѣ къ ініма вѫнцерѫндѫ ші пѫ ошѣ зкѫлдпдѫ ѧ. ѕіаріпе пѫмѫ і се префъкѫрѣ ѧ. че пѫтпе ѧа про 150 de ѕате пропріе. ші-ші пердѣ тоаѣ авереа агопісіѣ къ дрептате ѧ. ѕѫдоареа фѣрѣ ѕѫлѫ. къ аша. фъръ де ѕа дпсемпаѣа жѫсторіѣ къ вапі. пѫмаі къ врѣ ші преа пе дпчет ѕѫ пе пате рідіпа сарѣіі. Пептрѫ ѣоссѣ, прекѫт ѧ. дпдеѕ. din партеа Романілор ѕе па ѕѫпѕтепе Maiestatei Sale о пеліпіѣ. ка ѕъ ѕе дпдоеѕѫскъ о дмпрежѫрѫре де о вѫнѫ чеа пѫріп аша de маре. па чеа жмпрежѫрѫтъ Saшіlор. къреіа — de вѫнѫ па пе дпдеѣѫм ної de ѧ.мінтре ѧ. дрептатеа Dinastiеі Domніторѫлуі nostpu. — кредем къ і пѫтем профета чеа маі дпѫѕкрѫторіѣ реѕѫлат.

Proiectul Ministeriului învețăturilor publice pentru reorganisarea gimnasielor, analisat și criticat.

I.

⊕ ЧЕРНѢЦІ. Щіінца, пісаца ші ѕкоала дпѣѣцопісазъ дірекцііле ѧ. desфъшърея оменітаціі (omenimei). Щіінца. пъѕкѫ ші крескѫ ѧ. калеа експеріенцеі ші ѧ. пеѵоеі практіче. ѧваѣѫ ші ѕтъпоарѣ тоаѣ лѫмеа ѕіпдѫаѣ ѧ. репдіпеа коптепіалѣрі ѕпіріѣеале ші а лѫмінъреі; пісаца, дпѣрѣѣ ші репнаіѣ de пѕѣѳлецітоарія ѕкъпѣее а цііпцеі, ѕе репеарѣ ѧ. ші de арѣѣрі, desкѫіпd тоаѣ вогъѫціса esistinцеі ѕіпдѫаѣе: ѕкоала ѕе дтрепіпе ка мѫіопіторіі дптре аѵесте доѫ пътері контраріе, ші. ле дмпрежѫ ѧ. ѧ.таріка пеніліѣі тіпѣіѣі. Щіінца. ѧ. къреі елемѫпт есте ідеа. пезвпѫѣ регѣеліор матеріеі, ѣпіі тоарте къ мѫлѫ пепізіліѣѫ фіпа ѕа цесетърѫ din врѫда матеріе а лѫмеі ѕіпдѫаѣе, ѕе ѧалцѫ. тот пші ѕѕѕ пеѕте ачеаѕта, пѫпѫ че, desпърдіпдѕе къ тотѣ de ea, deпѣіпеце рѫпѣѫре дптре теоріе ші практікъ.

Пекѫпd щіінца din дпѣѫдіпеа ѕа ѕе дпчеарѣ прін стръѣѫѣоареле ѕале раѕе а дмпрежіѣа ѣѣеоаѕа пегърѣ. че дачѣ ѵѣѕіра лѫмеі ѕіпдѫаѣе: ачеаѕта. педеніпѕъ къ ѕлавѣ съѣ окі ѧ. конѣѣпіторіа лѣчіре а лѫмеі асемене лѫміпе. ѕе орвеце. Не кѫпd щіінца крede а лѫміпа, ea маі маѣ дпріпде ші арде. ші пе кѫпd лѫмеа ѕіпдѫаѣ чеаркѣ а ѕе репеаце din цептрѫ ачеа-

*) Токма акѣм не вопі пътерѫ din врѣ ѧ. „Мезаџерѫ Трапѕіѵап” каре пошрѣ ѧ. врѫпе, фрепт артікѫ дпчеръторіѣ, реѕпѕкѫ. чѣ'ѧ фаче Редакціа „de ѕѫѣ” а ачеѕтѫіа къре ѧ пошърѣ. ѧ. прівіреа артікѫѫаі поѕтре din Хр. 20 ѧ. „Бѣкопіпеі”. Ачеѕт реѕпѕпѕ пѫ ѕе ѕкѫріпѕе нічі дѣнѫ товка нічі дѣнѫ кѫріпѕъ ѕѣѳ, де сърѣ. че пої жѫдекѫм ѧрѣѫреле дѣнѫ ѣрѣѫка лої, дѫкѣ нічі о дать пе лѫі дѣнѫ пошрѫ лої, ші мітіпрѫп прея ліпе ка чіпе ѧ.пеа а фаче. Къ пєрсоналітъці п'ѧш ѧѵѣ нічі ѧпеш де а фаче, ка ѧѵѣѣа маі мѫдіп кѫпd ѵѣѕіа фѫцъ ѕе о пєрсоѧпѣ, ка чеа din дптъмплѫріле ачеѕтѣа, къ каре нічі ѧпеш пошъ, ѕа сѣѣе ші маі ѕкоѕ де онорѣеа пошърѣ ѕѣ пе лѫѕа ѧ. чеарѣ ѧ. фаце маі онорапѣа ѵѣѕіѣ. Де ші тратателе српѕіі. ѧ. ѧ. каре „Мезаџерѫ трапѕіѵап” пе ліпе дѫѵѫіі ѕе ѧпдрепѣ де ѧѵѣ дать, — песпѣеаѕъ маі маѣ кѫѣѣърепе ші о тѫлѫѣѣѣ дѣѕкрепдѣре: тотші пептрѫ каѕѕа ѕѫѣ о ѧѵѫіѣеѕѣ, ші каре ѧѵѣѕе пе „Мезаџерѫ трапѕіѵап” ѧ. ѧѵѫіѣ пєрѕоѧаѣе, пе ноѣ ѧѵѣері нічі о дать ка ѕа скіпоѣ фолосіѣ ѕѣ пе дєгрѫдеѕе ѧ. поіоѣка (ііпа) вѫѕгаріѫіі ѕале; пептрѫ ачееа ноѣ ші ѧѵѣѣа чеѣе трепвіпіоѕе ѕпре ѧѣѣѫрѫіреа кѵѣ вѫѵіѣѣ ѕѫѣѫѣіѣ ка ачеѕта. Че ѕе ціпе ѧ. врѣ ѣе ѧѵѫрѣ ѧѵѫѵіѣ, де каре е порѵа, ші каре „Мезаџерѫ” ѧ. прівеце ѣѵѣ ѕи моѣ-ші-ѣ пропріѣ: ѣрѣѣѫреа ачеѕѣа ні о пѫрѣѵѣ пептрѫ ка пѵпер врѣлторіѣ ѧ. Газетеі поѕтре.

Редакціа „Бѣкопіпеі.”

der Erste und Seine jetzt regierende Majestät, durch unbedingte Bewilligung des Namens „Romanen” an ihre, früher „Wallachen„ genannten Unterthanen begingen, stillschweigend hinzunehmen so gnädig gewesen. Wenn je, so übten sie diesmal, durch Unterlassung der Erklärung beider gekrönten Häupter in die Reichsacht, einen hohen Patriotismus aus, wofür ihnen Oesterreich dankbar ist, nur bitten wir auch in Hinkunft um Gnade für beide *).

Die neue Anleihe der Staatsverwaltung an das Sachsenvolk hat hier nicht mindere Freude unter den Romanen als unter den Sachsen selbst verursacht, da die ersteren der Hoffnung leben, es werde eine ähnliche kaiserliche Wolthat auch ihnen zu Theile werden. Sie bezweifeln dies um so weniger, als sie von den Drangsalen des letzten Vernichtungskrieges viel härter mitgenommen wurden als ihre sächsischen Nachbarn, nebstdem eine jeder Versuchung gewachsene Treue gegen Kaiser und Gesammtmonarchie an den Tag legten und endlich sowol durch Zahl, Fleiß, Bodenbesitz als auch durch ihren bald zu erwartenden Zuwachs an Handels- und Industriegewinnst die Möglichkeit einer baldigen Rückzahlung eines solchen Anlehens hinreichend begründen. Das Bedürfniß und den reellen Werth eines Anlehens für die Romanen nachzuweisen, wäre wol überflüssig, denn wenn je, so ist jetzt der Zeitpunkt eingetreten, einer Nation aufzuhelfen, die 150 eigene Dörfer in Flammen aufgehen sah, unzählige Verluste an sonstigem Eigenthum erlitt und ohne kräftige finanzielle Unterstützung nur schwer und langsam sich erholen kann. Deßhalb wird denn auch, wie wir vernehmen, von den Romanen eine Petition an Seine Majestät um die Bewilligung eines Anlehens vorbereitet, welcher wir, wenn wir uns anders in der Gerechtigkeit unserer Herrscherdynastie nicht irren, das beste Horoskop stellen zu dürfen glauben.

Der Entwurf der Gymnasialorganisation des Unterrichtsministeriums, beleuchtet und kritisch dargestellt.

I.

⊕ Tschernowitz. Die Wissenschaft, das Leben und die Schule bezeichnen die Richtungen in der Entwikkung der Menschheit. Die Wissenschaft, geboren und großgezogen, auf dem Boden der Erfahrung und des praktischen Lebens, erhebt die ganze Welt des Diesseits in die Sonnenregion geistiger Anschauung und Verklärung; das Leben, gekräftigt und erneut durch den Prometheusfunken der Wissenschaft, geht in die Breite, und entfaltet den ganzen Reichthum des sinnlichen Daseins; die Schule tritt als Vermittlerin zwischen den beiden widerstrebenden Mächten auf, und vermählt sie am Altare des Zeitgeistes. Die Wissenschaft, deren Element der geflügelte Gedanke, schaut mit unsichtbarer Hand ihr zartes Gewebe aus dem groben Stoffe der aufgelösten Sinnenwelt über die Sphäre derselben hinaus in immer höhern Windungen, bis sie auf schwindelnder Höhe, derselben völlig entfremdet, den Bruch der Theorie mit der Praxis vollendet.

Während die Eine den noblen Duftkreis der ihr längst entschwundenen Welt mit dem senkrechten Strahle ihres intensiven Lichtes zu zertheilen sich bemüht, wird das schwache Auge der Andern, nicht gewöhnt an diese Helle, von dem allzustarken Lichte geblendet; während die Eine zu erleuchten gedenkt, entzündet und verbrennt sie; und während die Andere aus dem Brennpunkt des blendenden Lichtes sich zurückzieht, wird es um sie

*) Eben kommt uns die letzte Nummer des «Siebenbürger Boten» und darin als Leitartikel die Antwort der «gegenwärtigen» Redaktion bestehen auf unsern Aufsaz in Nr. 30 der «Bukowina» zu Gehöre. Es hat uns diese Gewiedersag weder dem Tone noch dem Inhalte nach irgend wie überrascht, da wir stets den Baum nach seinen Früchten, niemals aber den Wolf nach seinem Pelze beurtheilen, und wir gar wol wußten mit wem wir es zu thun hatten. Um Verständlichkeit war uns und ist es uns nie zu thun. am wenigsten aber wo man einer so b e r ü h m t e n Person, wie im vorliegenden Falle gegenüber steht, mit der Handgreiflichkeit zu werden im Stande ist. Angesichts eines moderirten Publikums und weder getäuscht noch sieht. Wenn nun auch die verkehrten Angriffe eines solchen Publikums und weder getäuscht noch sieht. Wenn nun auch die verkehrten Ausfälle, in denen der «Siebenbürger Bote» diesmal sich selbst überbietet, mehr verwirrtigen Ausfälle, in denen der «Siebenbürger Bote» diesmal sich selbst überbietet, mehr Mitleiden und stille Verachtung verdienen, so sind wir doch schon um der Sache willen, die wir vertreten und die den «Siebenbürger Boten» zu verleumderischen Angriffen angereizen hat, durchaus nicht gemeint uns vom nächsten dessen zweideutigen Zanatiker ungestraft in den Schlamm seiner Gemeinheit herabsichten zu lassen. Weshalb wir auch das Nöthige zur Zähmung solch wilder Kampfhähne zu ergreifen und vornehmen. Was schließlich die Sache selbst betrifft, die dabei im Spiele steht, und die der «Siebenbürger Bote» auf eigenthümliche Art entstellt, so behalten wir uns deren Beleuchtung für eine der nächsten Nummern unseres Blattes vor.

Die Redaktion der «Bukowina.»

„«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură” (supliment la nr. 34), Cernăuți, anul II, 14/26 octombrie 1849, p. 193.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:50 UTC)

națională sau n-ar avea învățătura cerută ca să poată face destul tuturor trebuințelor învățăturale din gimnaziu, atunci alți candidați, din celelalte părți ale imperiului nu pot lua parte la aceste examene, pentru că n-au mijloace ca să poată petrece la Viena în decurs de mai multe luni, până se vor pune toate examenele. Iar dacă, după promisiunile ministerului învățământului, s-ar înființa asemenea comisiuni examinative și în alte țări de coroană, atunci coliziunile sunt neînconjurabile, căci ministerul învățământului (...) pe de o parte n-ar face destul pretinderilor naționale, iar pe de altă parte – chiar și când ar face destul acelor pretinderi – i-ar lipsi garanția atât pentru capacitatea examinatorilor, cât și pentru a examinaților".

Noul program de învățământ a fost adoptat și introdus treptat în gimnazii. Transferul efectiv al școlilor primare din localitățile cu parohii ortodoxe sub autoritatea Consistoriului ortodox din Cernăuți, deși a durat mult peste așteptări[13], a reprezentat un pas înainte pentru învățământul primar și secundar românesc din Bucovina.

[13] George Tofan, *Învățământul în Bucovina*, Suceava, Editura George Tofan, 2011, p. 107.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:50 UTC)